

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-155-167>

УДК 378.147:811.124]:004

Сторчова Тетяна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови,

керівник відділу міжнародних зв'язків,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4830-2062>

storchova.tetyana@kpnu.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті представлено результати досліджень особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні майбутніх філологів латинської мови з огляду на впровадження змішаних та дистанційних форм навчання здобувачів вищої освіти. Зокрема, обґрунтовано позиції з застосування цифрових інструментів в освітньому середовищі з дотриманням ціннісних пріоритетів в контексті Європейського простору вищої освіти.

Досліджено становлення поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та акцентовано його значення у базових документах, які визначають пришвидшений процес розвитку людства. Доведено, що цифрова трансформація освіти розширює можливості здобувачів вищої освіти, зокрема у вивченні навчальної дисципліни «Латинська мова» майбутніми філологами, яка за своїми компонентами є рушійною силою пропедевтичного етапу формування філологічного мислення здобувачів. Зокрема, проаналізовано та деталізовано функціональні можливості модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища (Moodle), інтерактивної віртуальної дошки Google Jamboard у призмі презентації граматичного матеріалу та формування рецептивних граматичних навичок латинської мови.

Обґрунтовано позицію, що комбінування сучасних цифрових інструментів у навчанні латинської мови створює умови для застосування новітніх технологій навчання, зокрема технології «перевернутого класу», яка нині є одним із індикаторів студентоцентрованого підходу з пріоритетним формуванням навчальних стратегій, наприклад, у процесі самостійної підготовки до заняття. Технологія «перевернутого класу» користується неабиякою популярністю у таких країнах як Швейцарія, Велика Британія, Німеччина, Ірландія, Португалія. Запропоновано алгоритм роботи над темою «Imperfectum Indicativi Activi» у межах технології «перевернутого класу» із деталізацією усіх етапів роботи та особливостей залучення таких цифрових інструментів як Moodle, Google Meet, Power Point Presentation, Google Jamboard.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; латинська мова; очне та онлайн навчання; презентація; навичка; перевернутий клас.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Наше сьогодні вносить свої корективи у пришвидшену цифрову трансформацію освітньої галузі. Виклики, які постають перед системою вищої освіти, повсякчас закликають усіх учасників освітнього процесу як до миттєвих змін, так і до трансформацій у наближених та віддалених перспективах. Про діджиталізацію у формі цифрової та змішаної освіти, відповідні компетентності у здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, освітні дослідження та прогнозування йшлося у Паризькому комюніке (2018 р.): «Цифровізація відіграє важливу роль у всіх сферах життя суспільства, і ми визнаємо її потенціал для зміни способу здобуття вищої освіти і навчання на різних етапах життя людей. Ми закликаємо наші заклади вищої освіти готувати своїх студентів та підтримувати своїх викладачів до творчих дій у цифровому середовищі».

Наразі точаться дискусії у наукових та освітянських колах щодо ролі цифрових технологій, співвідношення людського середовища навчання і викладання з цифровим середовищем, у полі зору вчених роль цифрових технологій у сприянні досягненню цілей політики в галузі вищої освіти тощо (J. Bishop, C. Brame, A. Lyddon, E. Westermann, B. Ковальчук, Т. Коноваленко, І. Столяренко та інші). Вітчизняні вчені-методисти, викладачі-практики у пошуках ефективної трансформації та адаптації традиційних форм навчання у сучасному цифровому середовищі, а саме одному із його спектрів – застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення поняття «інформаційно-комунікаційні технології» пройшло тривалий етап свого розвитку: «нові/новітні інформаційні технології навчання», «технології комп'ютерного навчання», «технології комп'ютеризованого навчання» тощо. У науковій літературі інформаційну технологію навчання (ІТН) було визначено як сукупність теоретичних знань інформаційно-комп'ютерних засобів та методик, що регламентують їх використання у навчанні [1, с. 14]. Лілія Морська у своїй науковій праці «Інформаційні технології у навчанні іноземних мов» [1] послуговується таким підходом до розуміння ІТН, відповідно до якого створюється певне навчальне середовище, де ключова роль належить інформаційним технологіям.

У сучасній дидактиці можливості застосування інформаційних технологій (ІТ) розглядаються у трьох аспектах:

- 1) ІТ як допоміжні засоби навчання для організації самостійної навчальної діяльності (в основному тренувального характеру);
- 2) ІТ як засіб створення нового навчального середовища, як інструмент пізнання;
- 3) ІТ як засіб комунікації та джерело інформації [1, с. 15].

Термін «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ), яке закріплено у плані Сталого Розвитку 2030, розглядається як вагомий потенціал пришвидшення прогресу людства, цифровізації, підтримки розвитку знань спільнот з особливими потребами на

основі прав людини, досягнень гендерної рівності та розширення прав і можливостей. Для ЮНЕСКО розвиток інклюзивних знань суспільства базується на чотирьох опорах: свобода висловлювань та свобода інформації, вільний доступ до інформації та знань, якість навчання для усіх, повага до мовного та культурного різноманіття. Саме тому роль ІКТ є вирішальною для досягнення усіх 17 цілей сталого розвитку, зокрема якість освіти (ціль 4), гендерна рівність (ціль 5), інфраструктура (ціль 9) тощо [2, с. 1].

ІКТ – це навчання в електронному освітньому середовищі з метою розширення доступу до освітніх ресурсів (теоретично до необмеженого обсягу та швидкості доступу), збільшення контактної взаємодії з викладачем, побудови індивідуальних траєкторій підготовки та об'єктивного контролю і моніторингу досягнень здобувача.

Вітчизняні науковці-методисти поняття ІКТ у навчанні іноземних мов і культур розглядають як такі, в основі яких лежить формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності з використанням технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання мовленнєвої інформації за допомогою комп'ютерних комунікацій [3, с. 27].

Ефективне залучення ІКТ до навчальних аудиторій покликане трансформувати освіту загалом та розширити можливості студентів. У цьому контексті необхідною умовою є наявність у вчителів компетентностей для інтеграції ІКТ у їхню професійну практику для забезпечення рівності та якості навчання.

Рамка ІКТ компетентності, яка розроблена ЮНЕСКО для вчителів [2], містить 18 субкомпетентностей, укладених відповідно до шести аспектів професійної практики вчителя у межах трьох рівнів педагогічного використання ІКТ учителями. Шість аспектів професійної практики учителів адресовані 1) розумінню ролі ІКТ в освітній політиці; 2) програмі та оцінюванню; 3) педагогіці; 4) застосуванню цифрових навичок; 5) організації та адмініструванню; 6) професійному навчанню учителів. Рамка ІКТ компетентності алгоритмізується крізь призму трьох рівнів розвитку вчителя у педагогічному використанні ІКТ: набуття знань, поглиблення знань, створення знань.

Латинська мова як навчальна дисципліна комбінує компаративний, теоретичний та практичний складники пропедевтичного етапу підготовки майбутніх філологів, виступає необхідним засобом систематизації знань, усвідомлення загальних понять про будову мови, формування уміння здійснювати спостереження за явищами мови та аналізувати мовний матеріал.

Читання латиномовного тексту як сукупності переробки лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації, реалізується шляхом одночасного залучення великої кількості фонетичних, граматичних та лексичних мовних явищ, акумуляція яких є ґрунтовним досвідом у формуванні філологічного мислення студентів. Жодна сучасна європейська мова не володіє такою потужною репрезентативністю мовних явищ у текстах як латина.

Попри те, що зміст, структура, методи та прийоми навчання латинської мови поступово оновлюються, рецепція мовного матеріалу через автоматизоване сприйняття граматики в тексті потребує суттєвого оновлення на основі залучення

сучасних ІКТ. Навчання латини в умовах рецептивного білінгвізму із застосуванням ІКТ на онлайн чи офлайн заняттях є надзвичайно перспективним напрямом поєднання багатокомпонентної навчальної дисципліни галузі «лінгвістичної археології» із цифровими інноваціями в умовах сучасних форм освітнього процесу, видів навчальних занять, методів викладання та навчання.

Застосування зіставного, аналітико-перекладного та пареміологічного підходів, свідомозіставного, взаємозіставного та лексико(текстуально)-перекладного методів навчання латини на основі ІКТ з проєкцією на розвиток рецептивних лексико-граматичних навичок докорінно змінюють навчальні стратегії студентів.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є дослідження форм та шляхів імплементації ІКТ у компаративній, теоретичній і практичній складники навчальної дисципліни «Латинська мова». Окреслена мета спрямована на вирішення таких **завдань**:

- 1) здійснити відбір засобів ІКТ для ефективного та інтерактивного навчання майбутніх філологів латинської мови;
- 2) окреслити особливості презентації граматичного матеріалу та формування рецептивних граматичних навичок засобами ІКТ;
- 3) розробити алгоритм використання технології «Flipped Classroom» із комбінованим застосуванням засобів ІКТ на прикладі граматичної теми навчальної дисципліни «Латинська мова».

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Одним із найпоширеніших навчальних середовищ закладів освіти різних рівнів є модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище (Moodle). Його вільна система керування навчанням, орієнтована передусім на організацію взаємодії між викладачем і студентами у форматі традиційних дистанційних курсів та для підтримування очного навчання. Moodle надає широкий спектр інструментів, що сприяє ефективності навчального курсу, зокрема курсу латинської мови:

1. Завантаження текстових, аудіо- та відео-матеріалів до курсу латинської мови, що максимально візуалізує та «оживляє» давню класичну мову. Створення викладачем власних коротких аудіо- та відео-звернень до студентів у кожному розділі навчальної дисципліни (за потреби).

2. Онлайн тести різних форматів: правильна/неправильна відповідь (True/False), поєднання (Matching), обирання правильної відповіді, завершення речення тощо. Moodle миттєво оцінює рівень знань студентів, рівень сформованості мовних навичок та рівень мовленнєвого вміння читання. Кількість питань кожного тесту синхронного/асинхронного не повинна перевищувати число 20 з розрахунку одне питання – одна хвилина. Тести варто створювати та розміщувати у кожній граматичній темі з обов'язковим соціокультурним складником – *Dicta et Sententiae*,

який корелює із граматичною темою, що вивчається. Тобто студенти обирають ті вислови, які презентують граматичну тему, що вивчається тощо.

3. Збір і перевірка завдань, наприклад, переклад тексту або написання есе на тему обраного крилатого вислову. Розміщення і прийом завдань у режимі онлайн значно спрощує процедуру поточного контролю – оцінки відслідковуються автоматично. Крім того система Moodle дає змогу організувати кросрецензування завдань з анонімним оцінюванням робіт студентів один одним, що підвищує та стимулює мотивацію та ефективність навчання.

4. Електронний журнал успішності. Онлайн варіант журналу контролю успішності дає студентам змогу бачити та спостерігати лише свою освітню траєкторію.

5. Форуми та чати. Студентам пропонуються засоби для комунікації за межами навчальних аудиторій. Форум дає студентам більше часу на обдумування та формулювання відповідей. Чати дають змогу організувати легке і швидке спілкування студентів (наприклад, для обговорення спільного завдання або проєкту) і викладача незалежно від їх місцезнаходження. Чати можна використовувати з різною метою – від анонсів курсів, змін у розкладі, до проведення самого заняття у режимі чату тощо.

6. Одним із цінних ресурсів Moodle є Глосарій як вбудований електронний словник. Роботу з ним варто організувати систематизовано: компонент граматичної термінології, компонент лексичний для аналізу та перекладу текстів та компонент «Dicta et sententiae» з тлумаченням крилатих висловів, історією їх походження, візуалізацією тощо.

Популярним нині та й водночас доступним є інструмент Google Jamboard. Це інтерактивна віртуальна дошка, яка дозволяє одночасно як візуалізувати навчальну інформацію на навчальному онлайн занятті в Google Meet, так і активно взаємодіяти зі студентами в режимі реального часу. Його робоча поверхня – це сторінки-слайди, для наповнення яких доступні такі інструменти: пензлик, гумка, курсор, різнобарвний стікер, форми, текст, вставка зображень та лазерна вказівка.

На заняттях з латинської мови Google Jamboard є незамінним інструментом на етапі презентації граматичного матеріалу.

В'ячеслав Шовковий для презентації граматичного матеріалу пропонує використовувати такі методичні прийоми [4, с. 84]:

- *пояснення особливостей утворення парадигми слова (синтаксичної конструкції);*
- *алгоритмізація* формотвірної чи конструкцієвірної моделі (презентація схеми послідовності дій утворення граматичної форми чи граматичної конструкції);
- *унаочнення* (використання мовної наочності, яка б демонструвала граматичну форму чи синтаксичну конструкцію);
- *переклад* граматичних форм та синтаксичних конструкцій, з метою надання їм певних значень;
- *введення* форми чи конструкції у контекст для виявлення специфіки функціональної семантики;
- *зіставлення* виучуваної форми зі схожими за змістом чи/та формою вираження аналогами/еквівалентами в рідній та інших іноземних мовах.

Для забезпечення студентоцентрованого навчання Google Jamboard, під час пояснення наприклад, особливостей структури латинського дієслова або парадигми слова чи синтаксичної конструкції, дозволить викладачеві максимально візуалізувати навчальний матеріал та залучити студентів ще на етапі презентації активно взаємодіяти з однокласниками віртуально.

Google Jamboard також є ефективним інструментом на початковому етапі заняття у формі warming-up або перевірки знань. Студентам можна запропонувати за допомогою різнокольорових стікерів вписати терміни/словникові форми лексичних одиниць/граматичні форми у непрямих відмінках/крилаті вислови тощо та запросити одного зі студентів прокоментувати стікери блакитного кольору, іншого – жовтого і т.д. Така навчальна ситуація створює атмосферу непередбачуваності, що заохочує здобувачів вищої освіти готуватися до навчальних занять якнайкраще.

Під час аудиторного заняття викладач не завжди може переглянути усі відповіді студентів, які фіксуються у зошитах, однак онлайн-заняття надає таку можливість. Цінним є також те, що залишаючи свої нотатки на Google Jamboard, викладач має можливість прокоментувати помилки студентів, не вказуючи імен, що позитивно впливає на мотивацію до вивчення класичної мови.

«Перевернутий клас» або перевернуте навчання («flipped classroom», «flipped teaching» or «flipped learning») наразі не має чітких теоретичних визначень та подекуди у науковій та науково-популярній літературі трактується як педагогічний підхід, метод або система. «Перевернутий клас» є тим стратегічним засобом, який дозволяє комбінувати використання різноманітних ІКТ з метою координування студентів, підтримки їхнього навчання поза навчальної аудиторії, створюючи ефективно навчальне онлайн та офлайн середовище.

«Перевернутий клас» як педагогічний підхід, розроблений у 2007 році американськими вчителями хімії Дж. Бергманом (J. Bergmann) та А. Семсом (A. Sams) в умовах закладу середньої освіти здобув світової популярності як інноваційний спосіб якісного опанування матеріалу на засадах поєднання дидактичних можливостей очного та онлайн-навчання [5].

«Перевернутий клас» забезпечує деталізоване та індивідуалізоване навчання здобувачів освіти, яке сфокусоване на використанні цифрових ресурсів для розуміння змісту, концепцій або теорій, пов'язаними із результатами навчання. Навчання реалізується у віртуальному та фізичному просторі з метою обговорення знань, які були здобуті самостійно. Роль викладача полягає у заповненні прогалів в знаннях здобувачів, які є ним керовані задля успішного навчання. Цей підхід спрямований на відхід від дидактичного підходу, що реалізується у формі лекції як винятково вчителецентрованого підходу [6].

Згідно зі статистичними даними, зібраними серед представників 303 університетів та описаними фахівцями Асоціації Європейських Університетів (EUA) у межах дослідження [7, с. 56] підхід «перевернутого класу» оцінюється як «дуже корисний» лише 15% закладів вищої освіти, «корисний певною мірою» – 39%, а 1/5 частина респондентів заявила про відсутність будь-якої інформації на цю тему.

Саме ця обставина вказує на те, що «перевернутий клас» є відносно новим досвідом у європейських закладах вищої освіти. Проведене дослідження мало тенденцію до залучення прикладів на рівні навчальних курсів, що ускладнило для фахівців Trends 2018 процес порівняння, оскільки використовувалися різні форми та методи у «перевернутому класі», наприклад, види домашніх завдань та різні форми роботи у офлайн середовищі. Через свою назву модель перевернутого класу інколи може сприйматися у дещо спрощеному форматі, але деякі практики є доволі успішними у адаптації «перевернутого класу». Згідно з даними Trends 2018 системи перевернутого класу були адаптовані у Швейцарії «повністю» та «певною мірою» на 100%, у Великій Британії – 100%, Німеччині – 77%, Ірландії – 83% та Португалії – 83%. Зважаючи на інноваційність моделі перевернутого класу, більша половина освітніх інституцій звітує своїм набутим досвідом. Таким чином, можна зробити висновок про те, що для імплементації моделі перевернутого класу, а отже і змін у процесі навчання та викладання, потрібен час.

Модель перевернутого класу співвідноситься із одним із видів інтерактивних технологій викладання та навчання, що має назву «випереджувальна самостійна робота» та трактується як вивчення здобувачами нового матеріалу до його представлення в межах аудиторних занять.

Одним із центральних компонентів змісту навчання латинської мови є рецептивна граматична навичка, яка розглядається як узагальнений автоматизований компонент мовленнєвої діяльності, що забезпечує правильне рецепіювання мовного матеріалу шляхом вичленовування, упізнавання, розрізнення та розуміння зовнішніх мовних знаків пасивної граматики [р. 88, disser gotova].

Формування рецептивних граматичних навичок латинської мови в умовах рецептивного білінгвізму проходить, на думку В. Шовкового [4, с. 87], у декілька етапів:

1. Формування навичок вичленовування граматичної ознаки.
2. Формування навичок упізнавання граматичних форм і синтаксичних конструкцій.
3. Формування навичок встановлення значень граматичних форм та лексичних одиниць.
4. Зміцнення граматичних знань та навичок за допомогою використання елементів репродуктивного мовлення.
5. Удосконалення граматичних навичок на матеріалі читання текстів.

Граматичні форми і синтаксичні конструкції латинської мови подаються не у звуковій, а у графічній формі та переважно у контексті. Ознайомлення з новою граматичною формою або конструкцією засобами ІКТ передбачатиме інтеграцію технологій, інструментів та цифрового контенту із використанням презентаційного програмного забезпечення (відео, анімація) з подальшими етапами формування рецептивної граматичної навички: вичленовування, упізнавання, встановлення значень, удосконалення на матеріалі текстів.

Роль викладача у перевернутому навчанні трансформується у роль фасилітатора, який заохочує студентів бути відповідальними за власне формування мовних навичок та мовленнєвих вмінь, бути активними, допитливими, чутливими та толерантними.

Важливою характеристикою перевернутого навчання є те, що викладач не транслює інформацію, а створює умови, за яких лише студенти відповідальні за отримання та використання інформації відповідно до ретельно розроблених інструкцій викладача (записані відео-лекції, тексти із роз'ясненнями граматичного матеріалу та практичним супроводом, тести, коментарі, аудіо- та відео-звернення тощо).

Для моделі перевернутого навчання латинської мови, зокрема формування рецептивних граматичних навичок, частина завдань виконується студентами вдома із залученням Moodle та його ресурсів відповідно до розроблених інструкцій викладача. Види діяльності, які виконуються студентами як домашнє завдання перед заняттям формату офлайн чи онлайн у їх логічній послідовності такі:

- 1) студенти переглядають відео-лекцію викладача, розміщену на об'єктно-динамічному середовищі навчання Moodle;
- 2) переглядаючи відео стільки разів скільки необхідно, студенти заповнюють питальник або виконують тест чи завдання, щоб перевірити розуміння;
- 3) студенти аналізують відгук викладача, який здійснює моніторинг роботи впродовж виконання ними завдань вдома; викладач відгуком аналізує їхні помилки;
- 4) студенти занотовують той матеріал, який виявився для них проблемним та заздалегідь готують запитання для викладача до заняття.

Наприклад, переглянувши запис короткої відео-лекції викладача (до 10 хв.) на тему *Imperfectum Indicativi Activi* із візуальною опорою від ресурсу Google Jamboard, студентам пропонується виконати тест на розуміння почутого та побаченого вдома перед заняттям. Як відео-лекція так і тест охоплюють базові граматичні категорії латинської мови (*genus, persona, tempus, numerus*) презентовані різними частинами мови (*nomen substantivum, verbum, adjectivum*). Виконання тесту спонукає студентів до різних елементів мисленнєвих дій, які спрямовані на етапи вичленювання, формування, упізнавання тощо. Перевагою використання ресурсу Тест платформи Moodle є миттєвою реакція викладача на результат та можливі помилки студента.

Приклад тесту до виконання після перегляду відео-лекції викладача:

1) Позначте ті іменники, які належать до чоловічого роду – *Lectio tertia* [8, с. 35]
Позначте 6 іменників чоловічого роду: filia, poeta, disciplina, nauta, luna, Persa, pirata, stella, Catilina, incola

2а) Оберіть правильну форму узгодження прикметника *strenuus, -a, -um* сильний, -а, -е у реченні - *Lectio quinta* [8, с. 64-65].

Multi incolae Graeciae nautae strenui sunt.

Multi incolae Graeciae nautae strenuae sunt.

2b)

is – est

are – sunt

was – erat

were – erant

За допомогою мовних відповідників (англійська – латинська) позначте речення з правильною формою дієслова *esse* в Imperfectum – Lectio sexta [8, с. 81].

Multi incolae Graeciae nautae strenui erat.

Multi incolae Graeciae nautae strenui erant.

3) Оберіть правильну форму присудка за суфіксом -ba/-eba – Lectio sexta [8, с. 78].

In longinquas terras navigabant.

In longinquas terras navigaebant.

4a) Оберіть правильний граматичний аналіз підмета речення *audacia*, -ae f відвага, хоробрість – Lectio tertia [8, с. 32-37].

Magna est audacia nautarum.

audacia – Nom. sing., declinatio prima, f

audacia – Nom. pl., declinatio secunda, n

4b) Оберіть правильну форму присудка в Imperfectum

Magna erat audacia nautarum.

Magna erant audacia nautarum.

5) Оберіть речення з правильною формою дієслова у ролі присудка

Neptunus nautas animosos amaebat.

Neptunus nautas animosos amabat.

Neptunus nautas animosos amabant.

Ресурс форуму від Moodle може бути використаний студентами для запитання викладачеві, з відповіддю на яке можуть бути ознайомлені усі студенти, що сприяє економії часу на занятті, на якому студенти спільно в групах працюватимуть над виконанням практичного завдання.

На занятті, після того, як було отримано відповіді викладача на свої запитання, студентам пропонується до виконання спільне завдання, наприклад, перекласти текст та творчо його представити у Power Point Presentation у форматі відео відповідно до кількості речень: дев'ять речень – дев'ять слайдів. Обов'язковим компонентом кожного слайду має бути граматичний аналіз присудка речення. Для виконання завдання студентам пропонується розподілення ролей у кожній групі: *менеджер, секретар, дизайнер, теоретик, перекладач* тощо та визначається викладачем час на виконання спільного завдання, наприклад, 60 хвилин та 5 хвилин на представлення презентації на занятті.

Текст для практичного заняття у формі групової роботи студентів:

De vita incolārum Italiae

1. *Antiqui Romani erant agricolae industrii.*

2. *Multos deos et multas deas adorabant.*

3. *Poetae clari vitam agriculturalum proborum praedicabant.*

4. *Ad longas Italiae oras et in insulis propinquis nautae animosi habitabant.*
5. *Neptunus erat deus nautarum; pius nautas servabat.*
6. *Tum numerus piratum superbiorum non parvus erat.*
7. *Saepe insulas orasque vastabant et multos incolas necabant.*
8. *Sed saepe copiae paratae erant.*
9. *Advolabant et piratas propulsabant.* [9, с. 17-18].

Види діяльності, які виконуються студентами в групах, спрямовані на розвиток навичок критичного та творчого мислення: студенти готують відео, щоб дати роз'яснення або навчити однокласників проходити етапи вичленовування, упізнавання, встановлення значень, удосконалення; студенти розробляють допоміжні навчальні матеріали для однокласників (навчальні постери, онлайн вікторини тощо); рольові ігри та імпровізації; створення e-books; цифрові оповіді; створення подкастів тощо.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Таким чином, основними напрямками використання ІКТ у навчанні майбутніх філологів латинської мови вважатимуться такі:

- максимальна візуалізація мовних явищ латини та її соціокультурних процесів, пов'язаних із життям та побутом давніх римлян (Ease.ly, Canva, Creately, Google (Jamboard), YouTube);
- вправлення у використанні мовного та мовленнєвого матеріалу: формування рецептивних мовних навичок та рецептивного мовленнєвого вміння – читання латиномовного тексту (Moodle, Google Forms, Power Point Presentation, WordWall);
- оцінювання рівня сформованості мовних навичок та вміння шляхом гейміфікації, швидкого текстового зворотного зв'язку (відгуку), оцінки тощо (Moodle, WordWall, Google Forms, etc.);
- комунікація у режимах S-Ss, T-S, T-Ss, S-S, etc. у синхронному та асинхронному просторах (Zoom, Google Meet, Moodle, Padlet, чати Viber, What's Up, Telegram, Messenger, etc);
- автоматизований пошук інформації в мережі Інтернет (Google, YouTube, Facebook, etc).

Комбіноване ж використання ІКТ у Flipped Classroom у площині офлайн навчання сприятиме вивільненню часу на формування мовних навичок та мовленнєвого вміння читання шляхом ретельного виконання групових завдань та проєктів відповідно до теми заняття. Важливою ознакою перевернутого класу є формування у здобувачів відповідальності за ефективне формування навчальних стратегій у процесі самостійної підготовки до заняття.

Перспективним напрямом для досліджень є більш глибоке та цілісне вивчення можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні латинської мови на основі компетентнісного підходу.

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Морська, Л. І., 2008. *Інформаційні технології у навчанні іноземних мов*. Тернопіль: Астон, 256.
2. *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization*, 2018. The ICT Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO.
3. Ніколаєва, С. Ю., Борецька, Е. Г., Майєр, Н. В., Устименко, О. М., Черниш, В. В., 2015. *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах*: монографія, Київ: Ленвіт, 444.
4. Шовковий, В. М., 2012. *Методика викладання класичних мов*, Київ: Вадекс, 224.
5. Bergman, J., Sams, A., 2012. *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*. Washington, DC: International Society for Technology in Education.
6. The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2020. *Building a Taxonomy for Digital Learning : Guidance*. London: QAA.
7. Gaebel, M., Zhang, T., Bunescu, L., Stoeber, H., 2018. *Trends 2018. Learning and teaching in the European Higher Education Area*. Brussels: European University Association.
8. Сторчова, Т. В., Гуменюк, Ж. Г., 2015. *Латинська мова*, Київ: Слово, 512.
9. *Ars Latina. Lateinisches Unterrichtswerk. Neubearbeitung*, 1953. Verlag Ferdinand Schoningh: Paderborn.

INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGIES IN TEACHING LATIN TO PHILOLOGY MAJORS

Tetiana Storchova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the English Language,
Head of the Office for International Cooperation,
Kamianets-Podilskiy Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskiy, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4830-2062>
storchova.tetyana@kpnu.edu.ua

Abstract. The article presents the results of research on the peculiarities of the use of information and communications technologies in the process of teaching Latin to philology majors in a view of blended and distance training in HEIs. In particular, the

usage of digital tools in the educational environment with respect to value priorities in the context of the European area of higher education are substantiated.

The formation of the concept of «information and communications technologies» was studied and its importance was emphasized in the basic documents that determine the accelerated process of human development. It has been proven that the digital transformation of education expands the opportunities of higher education students, in particular, in the study of the academic discipline «Latin» by philology majors, which, according to its components, is the driving force of the propaedeutic stage of the formation of students' philological thinking. In particular, the functional capabilities of the modular object-oriented dynamic learning environment (Moodle), the interactive virtual board Google Jamboard within the presentation of grammatical material and the formation of receptive grammatical habits of the Latin language were analyzed and detailed.

The position is substantiated that the combination of modern digital tools in the teaching of the Latin language creates conditions for the use of the modern learning technologies, in particular the «flipped classroom» technology, which is currently one of the indicators of a student-centered approach with priority formation of learning strategies, for example, in the process of autonomous preparation for classes. The «flipped classroom» technology is very popular in countries such as Switzerland, Great Britain, Germany, Ireland, and Portugal.

The procedure of activities on the topic «Imperfectum Indicativi Activi» within the framework of the «flipped classroom» technology is proposed, detailing all stages of work and the features of the involvement of such digital tools as Moodle, Google Meet, Power Point Presentation, Google Jamboard.

Keywords: information and communications technologies; Latin; face-to-face and online training; presentation; habit; flipped classroom.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Morska, L. I., 2008. *Informatsiini tekhnolohii u navchanni inozemnykh mov* [Information technologies in teaching foreign languages] Ternopil: Aston, 256.
2. *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization*, 2018. The ICT Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO.
3. Nikolaieva, S. Yu., Boretska, E. H., Maiier, N. V., Ustymenko, O. M., Chernysh, V. V., 2015. *Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Modern technologies of teaching foreign languages and cultures in general education and higher educational institutions]: monohrafiia, Kyiv: Lenvit, 444.
4. Shovkovyi, V. M., 2012. *Metodyka vykladannia klasychnykh mov* [Methods of teaching classical languages]. Kyiv: Vadeks, 224.

5. Bergman, J., Sams, A., 2012. *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*. Washington, DC: International Society for Technology in Education.
6. *The Quality Assurance Agency for Higher Education*, 2020. Building a Taxonomy for Digital Learning: Guidance. London: QAA.
7. Gaebel, M., Zhang, T., Bunescu, L., Stoeber, H., 2018. Trends 2018. Learning and teaching in the European Higher Education Area, Brussels: European University Association.
8. Storchova, T. V., Humeniuk, Zh. H., 2015. *Latynska mova* [The Latin Language]. Kyiv: Slovo, 512.
9. *Ars Latina. Lateinisches Unterrichtswerk. Neubearbeitung*, 1953. Verlag Ferdinand Schoningh: Paderborn.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-167-180>

УДК [61 : 378]–054.6: 174

Таможська Ірина Володимирівна,

доктор педагогічних наук,

доцент кафедри мовної підготовки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Харків, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0865-2380>

itamozska@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН)

Анотація. У статті акцентовано увагу на понятійному апараті дослідження («професійне мовлення майбутніх медичних працівників», «медична термінологія», «термінологічна компетентність», «готовність майбутніх лікарів-іноземців до оволодіння професійною термінологією»), на структурних компонентах термінологічної компетентності майбутнього фахівця. Уточнено суть поняття «термінологічна компетентність майбутнього лікаря-іноземця» як здатність установлювати кореляцію між теоретичним базисом, що становить термінологічну систему медичної науки та професійно орієнтовану лексику, та практичним застосуванням набутих у ЗВО знань, умінь і навичок під час інтерпрофесійної / інтрапрофесійної комунікації (стандартні ситуації / в умовах комунікації з елементами непередбачуваності), що визначає результативність подальшої професійної діяльності. Запропоновано навчально-методичне забезпечення (система підготовчих та мовленнєвих вправ), що сприяє формуванню термінологічної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі в процесі вивчення філологічних дисциплін. Підкреслено, що система мовних та некомунікативних підготовчих вправ